

УДК 327: 338.48

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ СТРАТЕГІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Валерій Цибух, Вадим Басв

*Міжрегіональна академія управління персоналом,
вул. Фрометівська, 2, м. Київ, Україна, 03039, тел. 044-490-95-11,
e-mail: tsybukh@i.ua*

Досвід більшості європейських держав показав, що у процесі інтеграції до ЄС особливе місце займає *транскордонне співробітництво* (ТКС). ТКС відіграє важливу роль для прикордонних територій України, які стали об'єктом регіональної політики ЄС. У налагодженні культурних, наукових, виробничих, туристсько-рекреаційних відносин із державами – новими членами ЄС особливу роль для України відіграє Польща. Розглянуто актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму як складової українсько-польської співпраці. Проаналізовано пріоритетні напрями розвитку туризму. Визначено програми транскордонної співпраці між Україною та Польщею.

Ключові слова: стратегічне співробітництво, міжнародний туризм, співпраця, туристська інфраструктура, культурно-історична спадщина.

Сучасним міжнародним відносинам притаманний стрімкий динамізм та тенденція до подальшого ускладнення системи міжнародних зв'язків, які набувають багатомірного характеру – від економіки та фінансів до сфери безпеки. Взаємна залежність міжнародних суб'єктів постійно зростає, що вимагає пошуку нових форм для їхньої координованої та узгодженої взаємодії. Новітні виклики міжнародній безпеці, які мають транскордонний характер, потребують спільних зусиль міжнародного співтовариства. За таких умов на перший план виходить завдання побудови гнучкої та диференційованої системи відносин України з ключовими міжнародними акторами, яка відповідатиме викликам глобалізованого світу і сприятиме посиленню ролі нашої держави на світовій арені. Відносини стратегічного партнерства – важливий інструмент зовнішньої політики, який дедалі ширше використовують провідні країни та інтеграційні об'єднання, оскільки дають змогу підвищити результативність їхніх дій на міжнародній арені [7].

Досвід більшості європейських держав засвідчив, що у процесі інтеграції до ЄС особливе місце займає *транскордонне співробітництво* (ТКС). Не є винятком і Україна. ТКС відіграє важливу роль для прикордонних територій України, які стали об'єктом регіональної політики ЄС, адже наша держава знаходиться у центрі європейських транспортних коридорів, що відкриває можливості для міжнародних зв'язків, активізації результативнішого залучення прикордонних регіонів України до міжрегіональної та транскордонної співпраці [6, с. 3]. Одним із найважливіших чинників розвитку партнерських відносин у цій сфері є співробітництво у сфері туризму.

За прогнозами фахівців, у третьому тисячоріччі туристська індустрія зростатиме швидкими темпами. У XX столітті загалом відбулася справжня туристська революція, яка, на думку Генерального секретаря *Всесвітньої туристичної організації* (ВТО), «такою ж мірою творча і важлива, як і індустріальна революція, що почалася двома століттями раніше». Справжній вибух туризму у світі спричинили такі глобальні чинники: зростання купівельної спроможності, збільшення вільного часу, широке розповсюдження приватного автотранспорту та поява дешевих авіаперевезень.

Таких результатів туризм досяг завдяки стабільному та безперервному розвитку. Якщо 1950 року у світі міжнародні подорожі здійснювали 25 млн осіб, то 2015 року ця цифра сягнула майже 1,2 млрд осіб.

За прогнозом ВТО, очікують, що 2030 року міжнародні подорожі здійснюватимуть понад 1,8 млрд осіб. А зважаючи на внутрішні поїздки та екскурсії, у статусі туристів перебуватиме понад третини населення планети. За даними ВТО, прибутки від туризму 2015 року сягали рекордних показників – 1,3 трлн дол. США.

Завдяки стрімким темпам зростання, наприкінці XX століття туристська галузь стала однією з провідних галузей світової економіки. Це засвідчує, що на частку туризму припадає близько 12 % світового валового продукту, понад 30 % обсягів послуг та 11 % споживчих витрат, 7 % обсягу інвестицій і 5 % податкових надходжень.

Сьогодні у сфері надання туристських послуг зайнятий кожний десятий працівник (понад 260 млн працюючих). Крім того, задіяні транспорт, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, торгівля тощо. Туризм займає п'яте місце після виробництва нафти, продукції хімічної, харчової та автомобільної галузей промисловості, проте водночас у багатьох країнах він займає перше місце, є важливим джерелом валютних надходжень, сприяє створенню необхідних робочих місць, стимулюючи розвиток регіональних громад і дестинацій.

Дедалі більша кількість країн на державному рівні визнала, що туризм є головною рушійною силою, стабільним чинником соціально-економічного прогресу за рахунок експортних доходів, створювачем робочих місць і підприємств, фактором розвитку інфраструктури. За останні шість десятиліть туризм пізнав подальшої диверсифікації, став одним з динамічно зростаючих секторів економіки у світі.

Саме туризм часто є каталізатором, що спричиняє як активний розвиток окремих галузей економіки, так і загальний соціально-економічний розвиток цілих країн.

Сучасна світова індустрія туризму характеризується постійним зростанням обсягів подорожей, що супроводжується конкуренцією серед регіонів і країн перебування. При цьому Європа залишається найпопулярнішим регіоном серед туристів і мандрівників.

У налагодженні культурних, наукових, виробничих, туристсько-рекреаційних відносин із державами – новими членами ЄС особливу роль для України відіграє Польща. Нова модель двосторонніх відносин передбачає

розвиток співпраці в усіх сферах життя. З огляду на сучасні господарсько-управлінські реконструктивні моменти, провідною ланкою у функціонуванні цієї моделі покликані стати прикордонні регіони, які характеризуються вигідним геополітичним положенням, значним економічним і ресурсно-рекреаційним потенціалом [1, с. 283].

Розвиток відносин між Україною та Республікою Польща сприяє приєднанню України до світових і регіональних структур безпеки та співпраці. Польща всебічно стимулює приплив українських туристів до своєї країни і посідає друге місце серед країн, в які виїжджають українці, поступаючись тільки Туреччині [1, с. 274].

Істотною групою зовнішніх факторів розвитку транскордонного туризму є міжнародне співробітництво України та Польщі, зокрема членство у міжнародних (UNWTO) та європейських туристичних організаціях, Світовій організації торгівлі та ін. Польща – один із наших найближчих сусідів, стосунки з яким мають давню історичну традицію, отож стратегічним напрямом у зовнішній політиці України є партнерські відносини із цією державою. Враховуючи той факт, що Польща є членом ЄС, Україна вкрай зацікавлена у розвитку стратегічних відносин з нею. Сьогодні співробітництво обох держав відбувається майже в усіх сферах економіки, у тому числі в галузі туризму.

ТКС є доволі ефективним «грунтом» для співпраці у розвитку туризму між країнами, адже сприяє обміну туристичною інформацією, співробітництву між туристичними організаціями, наданню допомоги в підготовці проектів у рамках міжнародних програм [2, с. 163]. Варто також зазначити, що саме туризм є явищем впливу на гуманізацію суспільних відносин, взаємин між народами у контексті входження України до європейського економічного і культурного простору. Використовуючи досвід Польщі, українські прикордонні території поступово перетворюються на осередки європейського розвитку, які є прикладом реальної організації європейських прагнень України.

Загальні тенденції на світовому та європейському туристичних ринках також сприяють розвитку туристичної діяльності в межах ТКС України та Польщі. Зокрема, частка Європи як туристичного регіону за показником міжнародних туристичних прибуттів є найбільшою серед усіх регіонів світу (понад 50 %). Найбільший показник середньорічного зростання за туристичними прибуттями кілька років відзначається для країн Центральної та Східної Європи.

На жаль, протягом останніх років туристичні потоки між Україною та Польщею значно зменшились: 2010–2015 рр. в'їзд громадян Республіки Польща в Україну з метою туризму зменшився з 143 757 до 97 осіб на рік, хоча загальна кількість відвідувачів майже не змінилась (табл. 1; рис. 1).

Таблиця 1

В'їзд громадян Республіки Польща в Україну, 2010–2015 рр.¹
(розроблено автором за даними Державної служби статистики України [3])

Рік	Кількість громадян Польщі, які в'їхали в Україну – усього ²	Мета поїздки						
		Службова, ділова, дипломатична	Туризм	Приватна	Навчання	Працевлаштування	Іміграція (постійне місце проживання)	Культурний та спортивний обмін, релігійна, інша
2010	2 089 647	109 918	143 757	1 818 838	5 037	883	1 160	10 054
2011	1 720 104	96 382	137 445	1 468 536	3 737	879	1 172	11 953
2012	1 404 086	47 913	56 476	904 313	1 552	706	862	392 264
2013	1 259 209	6 670	17 908	1 133 406	–	1	38	101 186
2014	1 123 945	588	266	1 096 521	1	17	48	26 504
2015	1 156 011	325	97	1 147 736	3	2	7	7 841

¹ За даними Адміністрації Держприкордонслужби України.

² Без обслуговуючого персоналу, транспортних засобів та військовослужбовців.

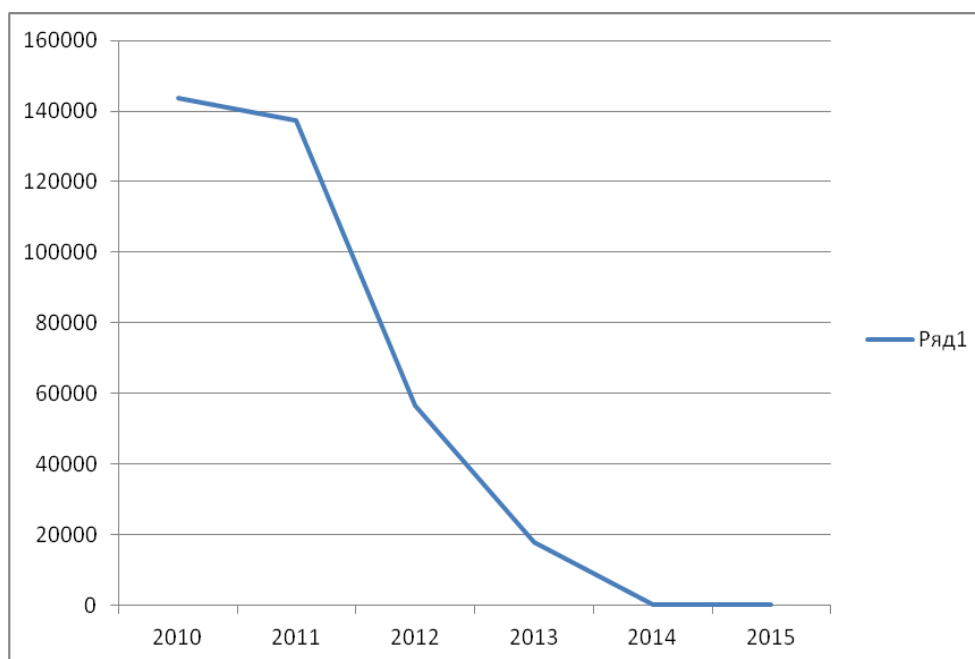

Рис. 1. В'їзд громадян Республіки Польща в Україну з метою туризму, 2010–2015 рр.

Таку ж тенденцію спостерігаємо і з виїздом громадян України до Республіки Польща: їхній виїзд з метою туризму зменшився з 85 627 2010 р. до 10 346 осіб

2015 р. Здебільшого подорожуючі відвідують Польщу за приватною поїздкою: 2015 року із 9 505 713 осіб загальної кількості громадян України, які виїжджали до Польщі, 9 391 904 осіб зробили це з приватною метою (табл. 2, рис. 2).

Таблиця 2

Виїзд громадян України до Республіки Польща, 2010–2015 рр.¹
(розроблено автором за даними Державної служби статистики України [3])

Рік	Кількість громадян України, які виїжджали до Польщі – усього ²	Мета поїздки		
		Службова поїздка	Організований туризм	Приватна поїздка
2010	3 999 602	210 563	85 627	3 703 412
2011	5 102 885	207 476	113 590	4 781 819
2012	5 765 184	173 978	69 578	5 521 628
2013	6 991 778	120 242	31 905	6 839 631
2014	7 657 021	98 718	10 878	7 547 425
2015	9 505 713	103 463	10 346	9 391 904

¹ За даними Адміністрації Держприкордонслужби України.

² Без обслуговуючого персоналу транспортних засобів та військовослужбовців.

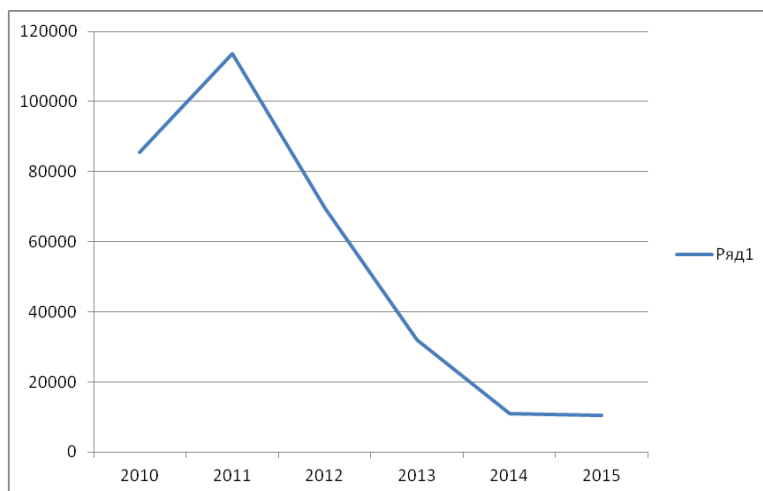

Рис. 2. Виїзд громадян України до Республіки Польща з метою туризму, 2010–2015 рр.

Україна зацікавлена у розвитку партнерських відносин з Польщею, адже це дає змогу ознайомитись з польським досвідом євроінтеграції та розвитку інтеграційних процесів України до ЄС. Отже, для України транскордонна співпраця в туристичній сфері може стати важливим елементом інтеграції до ЄС.

Зазначимо, що діяльність у межах євро регіонів може бути доволі успішною. Наприклад, на українсько-польських прикордонних територіях функціонує 76 музеїв, з них 39 – польські, 17 театрів і 108 кінотеатрів (на українській території – 11 і 47, відповідно), 303 туристичні бюро (113 в українській частині), 5 центрів туристичної інформації (4 – в польській частині), 4 ботанічних сади та 1 зоологічний [4, с. 276].

Важливим промоційним заходом українсько-польського співробітництва в галузі туризму було спільне проведення Україною та Польщею фінальної частини чемпіонату Європи з футболу влітку 2012 р. Цей спортивний захід став першим кроком маркетингу українсько-польських транскордонних туристичних послуг.

Реалізуються також і спільні проекти: розробка міжнародних туристичних маршрутів, серед яких можна назвати «Зелене коло», «Підземне місто»; дослідницькі проекти, завданням яких є аналіз ресурсів та стану туристичних галузей досліджуваних областей для потреб розроблення нових туристичних об'єктів та розвитку туристичної інфраструктури (прикладом є проект «Туристичний потенціал Західної України»); програми розвитку вже діючих туристичних об'єктів та прикордонних регіонів (наприклад, Стратегія туристичного розвитку м. Луцька в умовах транскордонних євроінтеграційних процесів) та ін. [5, с. 16].

Проте сьогодні рівень реалізації цього потенціалу залишається низьким. Маємо підстави стверджувати про асиметричність його розвитку в Україні та Польщі, зумовлену передусім відмінностями в інституційному забезпеченні внаслідок: нестабільності інститутів управління туристською сферою; недостатньої узгодженості діяльності туристичних інституцій у транскордонному регіоні; незадовільного наукового супроводу розвитку туризму; асиметричності територіально-регіонального представлення туристичних організацій з просування і підтримки туризму. Інституційне забезпечення у сфері туризму в Польщі є досконалішим, саме тому запозичення досвіду окремих ефективних інститутів управління Польщі даватиме змогу в межах українсько-польського транскордонного регіону налагодити туристичну співпрацю між інституціями та поліпшити інституційне забезпечення туристичної діяльності в Україні.

Основними ознаками недостатньо сформованого інституційного забезпечення сфери туризму в українсько-польському транскордонному регіоні є: нестабільність інститутів та часті зміни підходів до управління туристичною сферою в Україні та Польщі; недостатність співпраці між туристськими інституціями в транскордонному регіоні; незадовільний науковий супровід розвитку туризму; асиметричність територіально-регіонального представлення

туристських організацій з просування та підтримки туризму в Україні та Польщі.

До пріоритетних напрямів діяльності можна зачислити: розбудову інфраструктури на українсько-польському державному кордоні; підтримку розвитку регіональних контактів у сферах культури, освіти і науки; передання польського досвіду в сфері децентралізації влади в контексті прагнення України здійснити адміністративно-територіальну реформу.

Відносини Польщі та України регулюються розгалуженою договірною інфраструктурою, представленою понад 170-ма двосторонніми міждержавними угодами. Незважаючи на таку кількість угод, нормативно-правове підґрунтя українсько-польської транскордонної співпраці ще рано вважати досконалим.

Для розвитку транскордонної співпраці та використання можливостей, які відкриваються із введенням нових програм прикордонної співпраці, центральні і місцеві органи державної влади України повинні насамперед:

- поліпшити комунікаційну інфраструктуру;
- підвищити ефективність використання транзитного потенціалу західних областей України шляхом будівництва нових і реконструкції чинних пунктів пропуску;
- модернізувати швидкісні та об'їзні дороги, залізничні колії;
- розширити повноваження місцевих органів влади та місцевого самоврядування шляхом надання більшої автономності у вирішенні завдань регіонального та місцевого розвитку;
- прискорити розвиток інституційної інфраструктури транскордонної співпраці, а також підготовки кадрів для системи транскордонної співпраці.

Перспективи розвитку українсько-польської транскордонної співпраці у сфері туризму є доволі широкими. Транскордонна співпраця на українсько-польських прикордонних територіях у сфері туризму сприятиме підвищенню іміджу прикордонних регіонів, розвитку їхньої інфраструктури, збільшенню зайнятості; поліпшенню якості туристичних послуг; поглибленню безпосереднього партнерства між туристичними підприємствами та організаціями як прикордонних регіонів, так і країн загалом; зміцненню конкурентоспроможності туристичних продуктів завдяки збільшенню пропозиції, урізноманітненню видів туристичних продуктів, формуванню комплексних спільних туристичних транскордонних продуктів; вивченню і впровадженню досвіду регіонального регулювання та стимулювання галузі інших держав; налагодженню контактів з іноземними представництвами, громадськими організаціями тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бейдик О.* Україна–Польща: архітектурно-історичні та біосоціальні ресурси як чинник розвитку транскордонних туристичних зв'язків / О. Бейдик, Ю. Карягін // Проблеми трансформації у Польщі і в Україні. – Варшава ; Київ, 2007. – 339 с.

2. *Василюха Н. В.* Розвиток ринку туристичних послуг у контексті транскордонного співробітництва / Н. В. Василюха // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці, 2010. – Вип. 3. – С. 160–165.

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Дубович І. А. Особливості та перспективи розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва у галузі туризму / І. А. Дубович // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища : Науковий вісник УкрДЛІТУ. – Львів : УкрДЛІТУ, 2005. – Вип. 15.6. – С. 274–279.

5. Мігущенко Ю. В. Системно-структурні характеристики туристичного співробітництва України та Польщі в умовах євроінтеграції / Ю. В. Мігущенко // Економіка. Управління. Інновації. – Львів, 2011. – № 2(6). – С. 15–20.

6. Розвиток транскордонного співробітництва в умовах Європейської політики сусідства : метод. рек. / авт. кол. : О. М. Овчар, В. М. Кривцова, Н. І. Кадук. – Київ : НАДУ, 2010. – 40 с.

7. «Стратегічне партнерство України». Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2016

Прийнята до друку 23.12.2016

UKRAINIAN-POLISH STRATEGIC: PARTNERSHIP PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Valeriy Tsybuh, Vadym Bayev

*Interregional Academy staff's Manadgment,
2, Fromenivska Str., Kyiv, Ukraine, 03039, tel. 044-490-95-11,
e-mail: tsybukh@i.ua*

The experience of the majority of European states showed that in the process of integration in the European Union trans-border cooperation (TBC) takes a particular place. The TBC plays an important role for border territories of Ukraine, which have become EU regional policy objects. In establishing cultural, scientific, production, tourist-recreational relations with countries – new members of the European Union Poland is of the particular importance for Ukraine. Topical problems and prospects of tourism development are viewed as a constituent part of the Ukrainian-Polish relations. Priority directions of tourism development are analyzed. Cross-border cooperation program between Ukraine and Poland has been outlined.

Key words: strategic cooperation; international tourism; cooperation; tourist infrastructure; cultural and historical heritage.